

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף מב.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה ק

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמוז שמה)

ליקוטי

אעפ"כ, יבא אח"כ עיי' להתעוררות גדול בלב ונפש [א]. והכלל כי הדיבור בעצמו יש לו כח גדול :

צט אומר שעיקר ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו בשלימות הוא כשיפרש שיחתו כל כך לפני השי"ת. עד שיהי' סמוך מאד שתצא נשמתו חם ושלום [ב]. עד שכמעט יגווע ח"ו. עד שלא תהי' נשמתו קשורה בגופו כ"א כחות השערה. מעוצם צערו וגיעגועו וכיסופיו להש"י באמת. וכן מבואר בדברי רז"ל (תענית ת). שאמרו אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו וכו' [ב]. היינו כנ"ל :

ואמר הלא כשהש"י עוזר בהתבודדות. אזי ההתבודדות הוא **כאשר ידבר איש אל רעהו** [ה]:

ק סיפרו לי שאמר שמקמן ועד גדול א"א להיות איש כשר באמת. כ"א ע"י התבודדות והיה מזכיר כמה וכמה צדיקים מפורסמים אמתיים. ואמר שכולם לא באו למדרגתם" כ"א ע"י התבודדות [ו]. וגם תפס איש אחד פשוט מנכדי הבעש"ט ז"ל. ואמר, גם זה מפרש שיחתו בכל פעם לפני הש"י בבכייה גדולה ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה. וכל עסקו של דוד היה ענין זה שהיה משבר לבו מאד לפני הש"י תמיד [ו]. שזהו עיקר ספר תהלים שיסד. כמבואר במ"א [ז]:

קא אומר שע"י אמירת תתקן חצות. יכולין לפרש שיחתו [ז] את כל אשר עם לבבו כמו על ידי התבודדות. כי מסתמא. אין אומרים חצות על העבר ועיקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם האדם. וכשיאמר חצות בכחינה זו. יכולין למצוא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות :

ובן אמירת תהלים וכיוצא צריך לראות שימצא א"ע בתוך כל מזמורי תהלים [ח] ובתוך כל התחינות ובקשות וסליחות וכיוצא. ובקל ובפשיטות בלי חכמות יכולין למצוא א"ע בתוך כל התחינות ובקשות. ובפרט בתהלים. שנאמר בשביל כלל ישראל בשביל כל אחד ואחד בפרט. וכל אדם. כל המלחמות היצר שיש עליו וכל מה שנעשה עמו. הכל מבואר ומפורש בתהילים^א. כי עיקרו נאמר על מלחמות היצח"ר והיילותיו. שהם עיקר האויבים והשונאים של האדם שרוצים למנועו מדרך החיים ולהורידו לשאול תהתיות ח"ו. אם לא ישמור עצמו מהם. ורק על ענין מלחמה זאת נתיסד כל ספר תהלים. כי עיקר כלל ושורש ויסוד של כל העצות להתקרב להש"י. הוא רק אמירת תהלים ושאר תחינות ובקשות והתבודדות לפרש שיחתו בינו לבין קונו. לבקש מלפניו שיקרבהו לעבודתו ית'. ורק עיי' זוכין לנצח המלחמה אם יהי' חזק ואמיץ מאד תמיד להעתיר ולהתפלל ולהתחנן לפני הש"י תמיד. יהי' איך שיהי'. אז בוודאי ינצח המלחמה אשרי לו. כך הבננו מדברי רבינו ז"ל. **כי אע"פ**

צט ק קא קב

שנמצאים כמה עצות טובות בספרי רבינו ז"ל שהם מלאים עצות להתקרב להש"י. אעפ"כ ע"פ רוב קשה להאדם לקיים העצה בעצמה. ע"כ העיקר הוא תפילות ותחינות ובקשות יהי' איך שיהי' עכ"פ ידבר בפיו באיזה בחי' שהוא ויבקש מהש"י תמיד. שיוציא אותו מחשך לאור ויחזירהו בתשובה שלימה באמת. **ואל יתן דמי לו** [ז] עד שיענהו. ואע"פ שהוא קורא וצועק להש"י זה זמן רב מאד ועדיין הוא רחוק מאד מאד. אף על פי כן אם יהי' חזק ואמיץ בתפילות ובקשות. בוודאי סוף כל סוף יענהו הש"י ויקרבו לעבודתו באמת. בוודאי בלי ספק. רק חזק ואמיץ. וכמו שארז"ל (ברכות לב): שתפילה צריך חיזוק. כמ"ש [ז] **קח אל ה' חזק ויאמץ לבך וקח אל ה'.** ופירש"י [ט] ואם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה. וכן לעולם. **עד ישקוף וירא ה' משמים** [ט]:

ובכר מבואר זאת בדברינו כמה פעמים. אך צריכין לכפול ולשנות זאת ולזכור זאת בכל יום ויום. כי יש כמה וכמה מיני חלישות ובלבולים על זה בלי שיעור מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב. ע"כ צריכין לחזור זאת אלפים פעמים כדי שיתחזק ויתאמץ לעמוד על עמדו להתפלל ולהתחנן לפני הש"י תמיד. שיקרבהו לעבודתו. יהי' איך שיהי' [י]. **נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים** [י], **כי לא ימוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב** [יב], **המדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו** [ב]: **קב פעם** אחד באתי אליו ז"ל. וסיפר לי. שזה בסמוך הי' אצלו רב אחד. ודיבר עמו. ואמר לפניו תורה. ^{כא}(היינו שרבינו ז"ל אמר לפני הרב הנ"ל תורה). ולא זכיתי שיחזור ויאמר אותה התורה לפני. רק אלו הדיבורים שמעתי מפיו הק'. שסיפר לי. שאמר אז מענין בועז ורות. שבועז ורות הם סוד סמיכת גאולה לתפילה. כי בועז הוא בחי' גואל כמו שכתוב (ברות ג) **כי גואל אנכי וכו'** ורות היא בחי' תפילה^{כב} כמו שאמרו רז"ל (ברכות ז' ע"ב) למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוה להקב"ה בשירות ותושבחות^{כג}. והי' מוכן מדבריו ז"ל שגילה בזה תורה גבוה. אך לא זכיתי לשומעה :

גם שמעתי בשמו שאמר אז. שכל ההשגות הגבוהות מאד שהוא משיג. אינו עולה אצלו כנגד איזה דיבור שהוא מגלה בפני העולם. כי בכל דיבור ודיבור שהוא מגלה בפני העולם תלויים בו כל העולמות עליונים ותחתונים : ^{כד}(פי'). כי אע"פ שבוודאי ההשגות שלו שאינו מגלה. הם גבוהים אלפים ורבבות פעמים בלי שיעור כנגד מה שהוא מגלה בפני העולם. כמבואר מזה במקום אחר כמה פעמים [כד]. אבל אף על פי כן. זה אינו חשוב ויקר בעיניו כ"כ. מאחר שאינו מוכה את ישראל כ"כ בזה. והעיקר הוא אצלו. כשהעולם זוכין לשמוע ממנו איזה דיבור, כי בכל דיבור וכו' כנ"ל) :

מוהר"ן תנינא מב.

	תורה אור
	תורה צט
	שמות לג (יא) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֱלֹהִים עִי אֶל־מֹשֶׁה קְנִים כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־מִקְוֵהוּ וְיִשְׁעֵשׂ בְּרִגְוֹן נָצַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל:
	תורה קא
	ישעיהו סב (ו) וְאֵל תִּתְּנוּ דְמִי לֹו עַד יָבוֹנוּ וְעַד יִשִּׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאַרְצָּ: תהלים כו (יד) קוֹה אֵל יְקוֹק יִחַץ וַיִּאֲמָץ לִבָּךְ וַקָּה אֵל יְקוֹק: איכה ג (ג) עַד יִשְׁקִיף וַיֵּרָא יְקוֹק מִשְׁפָּטִים: איכה ג (מא) נִשָּׂא לִקְבוֹן אֵל כְּפִים אֵל אֵל בְּשָׁמַיִם: תהלים צד (יד) כִּי לֹא יִטֵּשׁ יְקוֹק עַמּוֹ וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב: איכה ג (כב) תִּחְסֵר יְקוֹק כִּי לֹא־תִמְנֶנּוּ כִּי לֹא־יִקְלָו רַחֲמָיו:

	תורה קב
	רות ג' (יב) וַעֲזָה כִּי אָמְנָם כִּי [אם] גָּאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גָּאֵל קְרִיב מִנִּי:

^[א] עיין חיי מוהר"ן תמא ד"ה פעם אחת

^[ב] עיין בעש"ט עה"ת נח אותיות מא מב מג ולקוטים יקרים למגיד מעוריש את ב' ולא. וחיי מוהר"ן תקצח

^[ג] פירש"י נפשו מכוונת בכפו. ועי"ש שמדובר כשמתפלל ביחוד. ובמתיבתא שם בליקוט ביאורים הערה טו בשם מוהר"ח אלפאנדרי שגם בצבור שלפחות אחד יתפלל כך. ועי"ש עץ יוסף על עין יעקב בשם נפש החיים (מואלוצין) שער ב' פרק יד וד"ה לואת בעת עמדו) שביאר כרבנו

^[ד] שמות לג יא וכן לעיל תורה צה וחיי מוהר"ן תלט וצ"ע מתנא דבי אליהו רבה פ"ח שחוקתו המלך נענש על זה

^[ה] מתורגל - למדייגתם

^[ו] עיין שערי תשובה שער ב' דרך ה' וספר קב הישר סוף פרק כג והחרדים סוף פרק סה ופרק עג (מגולה חמישית) של"ה הקדוש שער האותיות אות צ' צניעות (אות ד' ח' ט'). ונועם אלימלך בהנהגות בתחילת הספר. לחוג הליטעלי עיין ספר דבני אמת לדבי אלכסנדר לפניות (וד ימיוט על דבי ישראל מסלנט) (וכמהדורה רביעית 97 טו.). שהיא העלם היעולה מלאשונים ואחרונים ומאריך גס בחיוב יעניין שכלעזו לא"ה לוטת ליכאה ועוד. ועיין לעיל תורה כה תנינא בהערה שם.

^[ז] עיין שיחות הר"ן סח שהיה רגיל בזה על מטתו תחת הסדין

^[ח] לעיל תורה קנו ולקמן תורה קא תנינא ועיין שיחות הר"ן סח

^[ט] מתורצו - תיקון

^[י] עיין שיחות הר"ן רסח

^[יא] עיין לקמן תורה קכה תנינא

^[יב] מתורצו - בתהלים

^[א] לשה"כ ישעיהו סב ז'

^[ב] * תהלים כו יד

^[ג] על תהלים

^[ד] איכה ג' ג'

^[ה] עיין שיחות הר"ן סט

^[ו] איכה ג' מא

^[ז] תהלים צד יד

^[ח] איכה ג' כב

^[ט] ביאור מוהרנ"ת בתקפא

^[י] מתורצו - תפלה

^[יא] גס בתורגל - ותושבחות. ומתורגל - ותשבחות

^[יב] מוהרנ"ת בתקפא

^[יג] עיין חיי מוהר"ן שם - שצא. ושיחות הר"ן קלא, רצ, קצט - ריא

- ג. א"א להיות איש כשר באמת, כי אם ע"י התבודדות – צ"ע הרי אם הוא כשר, זה באמת. וכי יש כשר שאינו אמת? האם הכוונה שמי שאין לו התבודדות הוא רק נראה כשר ובאמת אינו כשר?
- ד. מה החידוש שהקדמונים היה להם התבודדות, הרי אז זו היתה התפילה של כולם, עד שתיקנו אנשי כנה"ג נוסח אחיד לכולם (רמב"ם תפילה פ"א ג' ד')¹?
- ה. מה המיוחד שגדולי ישראל היה להם התבודדות הרי לכל סבתא מרוקאית יש כל היום התבודדות. בהתבודדות יש כמה חלקים, וההתבודדות של אשה פשוטה היא חלק אחד שהוא נפלא מאד אבל עדיין מה שנעשים צדיקים זה כשנוסף עוד כמה חלקים כגון משפט וישוב הדעת וברור כל מידה רעה וברור המדמה וכשעושה מתורה תפילה וכו'.
- ו. באבניה ברז"ל אות מג מובא שמוהרנ"ת אמר בחנוני נא בזאת שע"י ארבעים יום התבודדות בודאי יהיה לך שינוי לטובה. צ"ע מה הכוונה שינוי לטובה, הרי בשיחות² מובאר שלפעמים זה לוקח שנים עד שזוכה להתקרב.
- ז. מה שאמר מוהרנ"ת בחנוני נא בזאת וכו' – צ"ע איזה התבודדות האם זו שאחרי שכבר הורגל לדבר או גם זו שעדיין מתלמד לדבר כמבואר בתורה צו³.
- ח. וגם תפס לדוגמא איש אחד פשוט מנכדי הבעש"ט ז"ל. ואמר, גם זה מפרש שיחתו בכל פעם לפני הש"י בבכיה גדולה – צ"ע הוא גם איש וגם מיוחס לבעש"ט וגם בכל פעם מפרש שיחתו בבכיה גדולה, ואעפ"כ נקרא איש פשוט? נראה כפי שיתבאר לקמן עפ"י המאירי שבת נו. שבן מקבל מאביו מדותיו המתוקנות במתנה.
- ט. ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה – צ"ע אם זה נובע מיראת שמים, האם יראת שמים מוריש אב לבנו וכל זרעו? הרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים?
- י. ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה – צ"ע האם מדות טובות מזכה האב לבנו וזרעו? עיין שמואל א-ח' ג' שבניו של שמואל כתוב שעשו עברות חמורות מאד. ועיין שבת נו. שכל האומר שחטאו אינו אלא טועה, וכל חטאם היה שלא נהגו בחסידות אביהם שמואל שהיה מחזר אל מקומות העם לשפוט אותם בעריהם. והוא תימה⁴. ועי"ש פירוש המאירי⁵, שבאמת מה שעשו לא נחשב חטא לכל אדם, אלא רק למי שמשנה ממנהג אבותיו, וכיון שאביהם נהג בחסידות הזו, גם הם מחוייבים,

¹ רמב"ם יד החזקה הלכות תפלה ונשיאת כפים פרק א – (ג) אם היה רגיל מרבה בתחנון ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכולתו יש מתפלל פעם אחת ביום ויש מתפלל פעמים הרבה והכל יהיו מתפללים נכח המקדש בכל מקום שיהיה. וכן היה הדבר תמיד ממש רבינו ועד עזרא: שם סעיף (ד) כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתעברו בפרס ויון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית ובלשון עם ועם ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקדוש ברוך הוא בלשון הקדש עד שיעברו עמה לשונות אחרות וכיון שראה עזרא ובית דין כך עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר שלש ראשונות שבח לה' ושלש אחרונות הודיה ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן ותהיה תפלת אלו העלגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפי כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפי העלג: שם סעיף (ה) וכן תקנו שיהא מנין התפלות וכו'...

² שיחות הר"ן אות סח – ואף אם לפעמים הוא רואה שמקים הנהגה זו ימים ושנים ואף על פי כן עדין לא זכה להתקרבות כראוי אף על פי כן יחזק עצמו יותר ויותר כי סוף כל סוף יועיל לו בודאי.

³ תורה צו – ... ואפי' אם יבלה כמה וכמה ימים בדיבור זה לבד, גם זה טוב. ויהיה חזק ואמין וירבה לדבר אותו הדיבור פעמים אין מספר. עד שירחם עליו השם יתברך. ויפתח פיו ויוכל לפרש שיחתו:

⁴ בשבת סוף דף נה: – א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר [דף נו.] בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר (שמואל א ח-ג) ויהי (כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מיהטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים (שמואל א ח-ג) ויטו אחרי הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר (שמואל א ז-טז) והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן כתנאי ויטו אחרי הבצע ר' מאיר אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר מלאי הטילו על בעלי בתים ר' עקיבא אומר קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע:

⁵ ולכאורה לא מובן איך יתכן שעל דבר כזה הפסוק אומר על בני שמואל "ולא הלכו בניו בדרכיו, ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט", שכל אלו דברים חמורים ביותר. הרי הדבר הזה ששמואל היה מסתובב בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם בכדי שלא יטרחו לבוא אליו, היה מעלה יתירה בשמואל שעשה כן מחמת צדקותו וחסידותו, ואם כן כיצד אפשר לומר שבניו לא נהגו בחסידותו, אלא ישבו ודנו בעריהם, נחשב כזה עוון של "ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט".

⁶ המאירי שבת נו. – אף על פי שמידת חסידות בנטיה אל קצה אחרון מדה יתירה היא, ולא נתנה לכל עד שיענש הנמנע ממנה, מכל מקום מי שנתפרסמו אבותיו במידה זו באיזו ענין ובא הבן למלא מקומו באותו ענין, הרי אותה מידה שבה אצלו כמידה ממוצעת שכל אדם ראוי לאחוז בה, עד שאם יניחנה ראוי לו ליענש עליה. והוא שנאמר בבני שמואל שלא חטאו בעון הנזכר בהם, רצה לומר ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט, אלא מתוך שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, ובניו לא עשו כן אלא ישבו בבתייהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם וכו'.

וכשלא נוהגים כן, נחשב להם כמו "ויטו אחרי הביצע ולקחו שוחד ויטו משפט". ודומה לזה שאלו את החזו"א על גמ' בברכות ד.ו.^ט שדוד שיבח עצמו שידי מלוכלכות בדם ושפיר לטהר אשה לבעלה, והוא תימה הרי בכל קהילה של יהודים בכל העולם יש כמה וכמה רבנים שעוסקים בזה. ותרץ החזו"א^י עפ"י המאירי הנ"ל שבאמת כיון שיש אבי דוד היה צדיק גדול, לא היה לו לדוד במה להשתבח, אלא בדבר שלא היה באביו, דהיינו מה שעשה אע"פ שהיה מלך. – צ"ע הרי בין דוד לזרעו שבזמן רבנו היו גם בנים שלא הלכו בדרך הישר האם הם לא קלקלו את המדה טובה שהורי שלהם דוד המלך? ראה מנחות נג.^י שרבי פרידא אמר על אדם שהיה זרע עשירי לרבי אלעזר בן עזריה שהיה דור עשירי לעזרא הסופר שאם הוא לא בן תורה שתאכל אותו האש, אע"פ שאפשר שהיו בינתיים עמי ארצות.

יא. ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה – משמע דווקא זרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, וצ"ע כי יש עוד משפחות המיוחסות לדוד המלך שאינן מזרע הבעש"ט. ואולי רצה לומר כי זרע הבעש"ט יש תרתי לטיבותא.

יב. ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה – וצ"ע לעיל אמר שמקטן ועד גדול א"א להיות איש כשר באמת, כי אם ע"י התבודדות – ולפ"ז בוודאי גם אבותינו נהגו כן^י וכל צדיקי הדורות

^ט ברכות דף ד. – (תהילים פו-ב) "לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני", לוי ור' יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני (תהילים קיט-סב) חצות לילה אקום להודות לך ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבוד ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושתי.

^י מספרים שפעם אחת הגיע מרן החזו"ן איש זצ"ל, לבית הכנסת "היכל מאיר" בתל אביב כדי להשתתף באיזו שמחה, וכשישב במקום נישג אליו אחד מהמתפללים ושאלו על דברי הגמרא הזו, מה הפשט בזה שהגמרא דנה מה היתה חסידותו של דוד המלך, והגמרא לא מוצאת במה לומר שהיה חסיד אלא בכך שהיה בודק דמים של דם טהרה ודם טומאה, הרי דוד המלך בוודאי היה מופלא בחסידותו ובצדקתו והיה בדרגה העליונה שאפשר להשיג, ומה בכלל הנידון בגמרא מהו חסידותו של דוד המלך. וביותר שגם אחרי שהגמרא כבר דנה מהי חסידותו, היא לא מוצאת מה לומר אלא בכך שהיה מלכך את ידיו ובודק מהו דם טהרה ומהו דם טומאה, הרי דבר כזה יש רבנים רבים שעוסקים בכך, וכי אין לדוד המלך עוד מעלות בחסידות אלא רק המעלה הזו. שלא עשו כמעשה אביהם. השיב לו החזו"ן איש, שלפי המאירי הנ"ל מובנים דברי הגמרא בברכות, שהרי דוד המלך הוא בנו של ישי, ובגמרא בשבת (דף נ"ה ב') כתוב על ישי אבי דוד שהוא אחד מהארבעה שמתו בעטיו של נחש. ופרש"י, "בעטיו של נחש, בעצתו של נחש שהשיא לחוה, ולא בחטא אחר, שלא חטא וכו'". והיינו, שלא היה בו שום חטא שבעבורו היה ראוי למות, וכל סיבת מיתתו היתה רק מחמת גזירת מיתה שנגזרה על כל העולם מכח חטא עץ הדעת, ולא היה בו שום דגדוד של חטא שראוי להענש עליו. וממילא אם ישי אבי דוד היה בדרגה כזו שנאמר עליו שאין בו חטאים, בוודאי שהיה מושלם בכל השלמויות והיה מקיים את כל המידות של מידת החסידות. ולפי זה מובן מאוד שכלפי בנו, דוד המלך, כל מידות החסידות שנהג בהם אביו אינם מוגדרים בתור מידות של חסידות, אלא הם כמידות שהם מעיקר הדין, וכשהוא הולך בדרכיו של אביו ומקיים את כל מידות החסידות אי אפשר להגדירו כחסיד כיון שכלפי כל זה נקרא כמידות שהם עיקר הדין. ומעתה אם דוד המלך משתבח בכך שהוא חסיד ומבקש מהקב"ה "שמרה נפשי כי חסיד אני", בהכרח מדובר על דרגות של חסידות שנהג בהם יותר מאביו, שהרי בכל מה שנהג בהם אביו הוא מחוייב כמו חיובים שהם מעיקר הדין, ואי אפשר להחשיב את זה אצלו כמעלה עליונה של חסידות, עד כדי כך שבעבור זה יבקש בשמות מיוחדות מהקב"ה שישמרהו בזכות החסידות הזו שיש בו. וזוהי קושי הגמרא מהי החסידות שהיתה בדוד יתירה מאביו ישי, שבו זה ביקש מהקב"ה "שמרה נפשי כי חסיד אני". ולזה הגמרא מיישבת שבאמת כל מידות החסידות אינם מוגדרים אצלו כחסידות, שכיון שאביו ישי כבר נהג בהם הוא מחוייב בהם מעיקר הדין, ואינו יכול להגדיר את עצמו בזה כחסיד. אלא שיש לדוד המלך מעלה אחת יתירה מאביו, והיא מעלת המלכות, שאביו ישי לא היה מלך, ודוד היה מלך. וממילא אם דוד המלך התנהג במלכות בהנהגות של חסידות, אז אפשר להגדירו כחסיד. שישנם הנהגות שאפשר לעשותם רק בתור מלך, ואם בהם דוד המלך התנהג בחסידות, אז זה נחשב אצלו שהוא במעלת חסיד, שהרי אצל אביו לא היו את אלו המעלות, ורק הוא בתור מלך יכול לנהוג במעלות אלו. ועל זה התירץ שמעלת החסידות שדוד נהג בה בתור מלך, היתה בכך "שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות בכבוד, ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר אשה לבעלה". שמעלה כזו לא יכולה להיות אצל ישי אביו, שהרי הוא לא היה מלך ולא היה שייך אצלו את המעלה הזו, אבל דוד המלך שהיה מלך ודרכם של המלכים לשבת אגודות בכבודו של עולם, ולא ללכלך את ידם בדם ובשפיר ובשליא, ואילו הוא נהג בחסידות ועסק כל היום לברר מהו דם טהור ומהו דם טמא. וכן שאר מעלות החסידות שמובאות בגמרא על דוד המלך, מדובר במעלות שנהג בחסידותו בתור מלך, ובתחילה הגמרא מביאה חד מאן דאמר שחסידותו היתה בכך "שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני חצות לילה אקום להודות לך". ובסוף מובא עוד, "ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי, ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי, יפה חייבתי, יפה זכיתי, יפה טהרתי, יפה טמאתי, ולא בושתי". שבו שבתור מלך היה קם בחצות לילה להודות להקב"ה ולא נהג לישון כמלכים שישנים עד שלש שעות, זה מראה על חסידותו שהיה בו מעלה יתירה בחסידות יותר משי אביו. וכן מה שבתור מלך היה נמלך במפיבשת רבו, ולא היה בוש מכך, מראה על חסידות מיוחדת שנוהגת רק במלך.

^{יא} עיין מנחות נג. אמרי ליה רבנן לרבי פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבטולס דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא אמר מאי כולי האי? אי בר אוריין הוא יא, אי בר אוריין ובר אבהן יא, ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישא תיכליה. וצ"ע גדול מדוע חייב שריפה? אלא כנ"ל שהאב מוריש לבן מדותיו ועל כן הבן נענש כשלא מנצל אותן.

^{יב} יעקב אבינו, דוד המלך, ומשה רבנו, היו רועים במדבר וזכו למדרגות נפלאות ע"י התבודדות, ויצחק כתי בביה ויצא יצחק לשוח בשדה, ואברהם אבינו משגולד יג שנים היה נחבא מתחת לארץ לבדו, וכשיצא דיבר לשדה"ק והיה חזק באמונה ועמד בניסיונות רבים שרדפוהו ואסורוהו עשר שנים עד שזרקוהו לכבשן האש (פרקי דר"א פכ"ו). הרי שגם הוא היה לו הרבה התבודדות, עד שזכה שנתגלה לו בעל הבירה. וראה לקמן בשל"ה הקדוש שגם נח היה מתבודד כמ"ש 'אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ'.

שקדמו לדוד, ומדוע אומר שדווקא זרעו של דוד רגילים בזה? הרי כל ישראל היה ראוי שירשו מדה זו מהאבות. כנראה רוצה לומר שכשיש צדיק גדול שנהג בזה כדוד חזק תכונה זו עוד יותר בזרעו מכח דוד.

יג. שזהו עיקר ספר תהלים שיסד. – 70 שנה דוד המלך מתבודד כמו שדוד המלך יודע, ורק ק"נ מזמורים מהם כתב? וגם הם חלק מהם נאמרו ע"י עוד תשעה אחרים/יג. – נראה שהיתה לו עוד כוונת ש"כ גם חלק את ספרו לחמישה חלקים כנגד חמישה חומשי תורה/יג. וביקש שיחשב לאומרים כעסק בסוגיות קשות שבתורה כמו נגעים ואהלות.

✱

תורה ק

סיפרו לי שאמר שמקטן ועד גדול א"א להיות איש כשר באמת. כ"א ע"י התבודדות והיה מזכיר כמה וכמה צדיקים מפורסמים אמתיים. ואמר שכולם לא באו למדרגתם"י כ"א ע"י התבודדות [טז]. בהרבה ספרים מובא הנהגת ההתבודדות שהיא מעלה גדולה מאד ופשיטא שכל מי שכתב גדול מעלתה גם נהג בה, כגון אברהם בן הרמב"ם/יג, ורבנו יונה גירונדי/יג, ובעל ספר החרדים/יג

יג. רש"י על תהלים פרק א – אשרי האיש – בעשרה לשונות של זמר נאמר ספר זה, בנצוח, בנגון, במזמור, בשיר, בהלל, בתפלה, בברכה, בהודאה, באשרי, בהללוייה, כנגד עשרה בני אדם שאמרוהו, אדם, מלכי צדק, אברהם, משה, דוד, שלמה, אסף, ושלשה בני קרח, וחלוקין על ידותון י"א אדם היה כמו שכתוב בדברי הימים, וי"א אין ידותון שבספר זה אלא ע"ש הדתות והדינים של גזירות שעברו עליו ועל ישראל.

יד. ל"ה ר"ח ה' ז' – וזה בחינת מה שכתב רבנו זכרוננו לברכה בלקוטי תנינא בסימן עג ה"ל שער התשובה על ידי אמירת תהלים, כי כל ספר תהלים הם תחנונות ובקשות של דוד המלך עליו השלום, שבקש מה' יתברך לזכות להתקרב אליו ולקיים תורתו ומצותיו, כמו שכתוב, "אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי וכו'". וכתוב, "הורני ד' דרכך אהלך באמתך וכו'" עזרנו לעשות רצונך וכו'. וכן הרבה. וכל מה שמבקש להנצל מאויביו ושונאיו כל כוונתו להנצל משונאי הנפש, שהם הסטרא אחרא וחילותיו וגם כל השונאים בגשמיות שבקש להנצל מהם, הכל היה בשביל שיזכה לקיים את התורה והמצוות, כי כל השונאים של דוד המלך, עליו השלום, ושל כלל ישראל הוא מחמת שאנו אוהזין בתורת ד' ומצותיו שבשביל זה הם מתגרים בנו. נמצא, שכל שונאיו ואויביו בגשמיות כלם הם שונאי ד', שונאי הנפש, שונאי התורה. וכל בקשתנו להנצל מהם הוא להנצל משונאי הנפש והתורה כדי שנוזכר לקיים את התורה. הכלל, שכל כוונת דוד המלך, עליו השלום, בספר תהלים הוא לבקש מה' יתברך שנוזכר לקיים את התורה והמצוות ולהנצל מכל השונאים והמונעים והמעכבים לעבד את ה' יתברך בגשמיות וברוחניות. וכמו שאמר רבנו זכרוננו לברכה שדוד המלך יסד כל ספר תהלים מהתבודדות שלו וכו' כמו שמבאר בסימן קנז, עין שם. ועל פן הם חמשה ספרים תהלים כנגד חמשה חומשי תורה, שהם כלל התורה, הינו בחינה ה"ל שעושים מתורות תפלות, כי דוד המלך עשה מחמשה חומשי תורה חמשה ספרי תהלים, שהם תפלות ובקשות, הינו שעשה מתורות תפלות, שזה עקר שלמות התפלה כ"ל. ועל פן עקר התעוררות התשובה הוא על ידי תהלים כ"ל, כי עקר התשובה זוכין על ידי שעושים מתורות תפלות, שזהו בחינת תהלים כ"ל:

ס. מתולד - למודיגתם

ט. עיין המספיק לעובדי ה' לאברהם בן הרמב"ם פרק יג, שערי תשובה שער ב' דרך ה', קב הישר סוף פרק כג והחזירים סוף פרק סה ופרק עג (סגולה חמישית), של"ה הקדוש שער האותיות אות צ' צניעות (אות ו' ח' ט'), וגופם אלימלך בתננות בתחילת הספר. מסילת ישרים סוף פ"ג ופס"ו ופס"ז, וספר דברי אמת לרבי אלכסנדר לפידות (יד ימינו של רבי ישראל מסלנט) (במהדורא רביעית דף טו). שהיא העצה היעוצה מראשונים ואחרונים ומאריך שם בחיוב העניין שבלעזר א"א לזכות ליראה ועוד. ועיין לעיל תורה כה תנינא בהערה שם.

י. ספר המספיק לעובדי השם (לרבי אברהם בן הרמב"ם) (פרק יג) – על ההתבודדות – ההתבודדות היא אחת הנכבדות שבין המידות התרומיות, והיא דרכם של גדולי הצדיקים ובאמצעותה הגיעו הנביאים לידי התגלות.

יח. שערי תשובה (לרבנו יונה גירונדי) שער ב' סוף דרך חמישי – וראוי לכל ירא אלהים למעט בעסקיו להיות רעיוניו נחתים. ולקבץ ביום ובלילה עתים להתבודד בחדריו ולחפש דרכיו ולחקר. ולקדם אשמורות ולהתעסק בדרכי התשובה ובכשרון המעשה. ולשפף שית ולשאת תפלה ורנה. ולהפיל תחנון. והעת עת רצון והתפלה נשמעת בו כענין שנאמר (ישעיה מ"ט:ח) בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ר"ה יח). דרשו ה' בהמצא אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. ומצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכפורים שנאמר (ויקרא ט"ז:ל) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. על פן הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתו והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו.

יט. ספר החרדים (לרבי אלעזר אזכרי) סוף פרק סה – וגם בכמה חבורים מהראשונים נמצא שההתבודדות והפרישות והדביקות היו נוהגים בה חסידי ישראל, היינו שבחיותם לבדם מפרישים מדעתם ענייני העולם ומקשרים מחשבותם עם אדון הכל. וכך לימד מזהר"י המקובל הנזכר, שזה מועיל לנפש שבעתים מהלימוד, ולפי כח ויכולת האדם יפרוש ויתבודד יום אחד בשבוע או יום אחד בט"ו יום, או יום אחד בחודש, ולא יפחות מזה. והרמב"ן ז"ל כתב על הפסוק שנאמר ביעקב אבינו קום עלה בית אל ושב שם, מאי ושב שם, כמו בשבוע ונחת תושעון, היינו שיכין דעתו ביישוב הדעת עמו יתברך וזו היא ששנינו חסידים הראשונים היו שוהים שעה א' ומתפללים כדי שיכוונו לבם למקום, ופירשו המפרשים דרוצה לומר שהיו מפנים דעתם מענייני העולם ומקשרים דעתם לאדון הכל יתברך במזמור ובאהבה, הרי תשע שעות שהיו בטלים מלימודם למלאכת ההתבודדות והדבקות, ומדמים אור שכינה שעל ראשיהם כאילו מתפשט סביבם והם בתוך האור יושבים. וכן מצאתי בקונטרס הישן של הפרושים הראשונים, ואז הם רועדים בטבע, ושמחים על אותה רעדה, כדבר שנאמר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה וכדפירש רבינו נסים ז"ל:

ורבי צבי הירש קאיינדובר בעל קב הישר/כ, והשל"ה הקדוש/כא, והרמח"ל/כב, ורבי אלימלך מליזנסק/כג, והחפץ חיים/כד, כמפורסם. ועוד/כה.

וגם תפס דהיינו הזכיר לדוגמא איש אחד פשוט מנכדי הבעש"ט ז"ל. ואמר, גם זה מפרש שיחתו בכל פעם לפני הש"י בבכיה גדולה אף על פי שאינו תלמיד חכם ולא עובד ה' גדול. ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה. וכל עסקו של דוד היה ענין זה שהיה משבר לבו מאד לפני הש"י תמיד [כז]. שזוהו עיקר ספר תהלים שיסד

^כ **קב הישר סוף פרק כג** – ובפרט בבית הכנסת, שהוא מקום מיוחד להתפלל, ומסגל הבית הכנסת לטהר מחשבות לב האדם. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "בנחלים נטיו וגו'". למה נמשלו בתי כנסיות? לנחלים. לומר לה, מה נחל זה מביא את האדם משמאה לטהרה, אף בתי הכנסיות מטהרין כו'. על פן צריך האדם להתבודד בהתבודדות בבית הכנסת, וידבר בכל לבו לפני יודע מחשבות ברוך הוא, ויבכה בדמעות, ויתאנח בכל לבו בשברון לב בזכרו את חטאיו וחטאת נעוריו, אשר לב האדם יודע מרת נפשו מה שקטא וקלקל בימי נעוריו, והכל רשום וחקוק למשמרת.

^{כא} **השל"ה הקדוש שני לוחות הברית שער האותיות אות צ' – צניעות. סוף אות ו' – מי יוכל לשער תקף מעלת התבודדות, שגורם לו סור מרע. ואם הוא לדבר מצוה, ילך, כמו שרמז הפסוק (מיכה ו, ח) 'והצנע לכת עם אלהיך', ותכף יחזר להסגר שלו. ודבר זה מביא גם כן לאור התורה, כי סגלה נפלאה של התבודדות פותח לו פתח גדול בהתורה, כי שם ביתו:**

שם אות זז { גם ההתבודדות היא הכנעה גדולה מאת האדם נגד השם יתברך, מראה שהוא עבד משעבד, אין לו רשות לצאת מאדונו, ואינו זוכה בהפקרא, כי לא נחא ליה בהפקרא, דהיינו לילך בארץ לארצה ולרחבה, נמצא כל ימיו הוא בתשובה. ומי שזוכה למעלת התבודדות, ומהרהר בכל יום בתשובה, ומתקרט על העבר חרטה גמורה, ועוזב פעיזבה, בודאי מתכפרות לו כל עונותיו, וזוכה לקדשה יתרה, ויכול לבוא לידי רוח הקדש, וסימנה (ויקרא טז, ד) 'בד קדש ילבש', 'בד' רצה לומר התבודדות. והנה ידוע, דוד המלך ע"ה היה מתבודד עם קונו, כמה שעמד בחצות לילה, כמו שכתוב (תהלים קט, טב) 'חצות לילה אקום להודות לך', וכמו שאמרו רבותינו ז"ל בריש ברכות (ג ב), וכמו שהאריך הזר (ח"א דף ע"ב ע"א, ועוד), על פן זכה לקדשה יתרה ונעשה רגל רביעי במרכבה, וסימנה (שמואל ב, ו, יד) 'ודוד חגור אפוד בד', הרמז כי היה מאפד ומקשט במעלת 'בד', דהיינו התבודדות:

שם אות חז { וזהו ענין של נח, שאמר הכתוב (בראשית ו, ט) 'את האלהים התהלך נח', כלומר במקומות התבודדות שאין שם רק השם יתברך, כי היה צריך סעד לתמכו, ואילו היה הולך בין הבריות, אפשר היה לומר ממעשיהם. אבל אברהם ידע כחו הגדול בדקות השם יתברך, ולא היה צריך סעד, והוא היה הולך בין הבריות כדי להפכם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ"ט ס"ד), אברהם מגיר את האנשים, ושרה מגירת ואח הנשים. אבל מי שאינו כזה גדול כמוהו, ירגיל את עצמו בהתבודדות, ואם יודע איהו מצוה לעשות, או איהו זכות לזכות את הרבים, ילך (לשמור) ולגמור את העסק ויחזר להתבודדות שלו, כי אז בודאי לא יבוא חטא לידו, מאחר שעוסק בעסק מצוה, אבל להיות בין הבריות כף אף בלא עסק מצוה, יש לחשש אולי ללמד ממעשיהם:

^{כב} **מסילת ישרים** (לרמח"ל) סוף פרק ג' – כללו של דבר, צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדות, מה הוא הדרך האמתית לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו. ואחר כך יבוא להתבונן על מעשיו אם הם על הדרך הזה אם לא, כי על ידי זה ידאי שיהיה לו נקל לטהר מכל רע ול'שר כל דרכיו. וכמו שהכתוב אומר (משלי ד, ד) פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונן, ואומר (איכה ג): נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'.

שם סוף פרק טו – ויקר מן הכל הוא ההתבודדות, כי כמו שמסיר מעיניו עניני העולם פן מעביר חמדתם מלבו, וכבר הזכיר דוד המלך עליו השלום בשבח ההתבודדות ואמר (תהלים נה:ז) 'מי יתן לי אבר פינה וגו' הנה ארחיק נדד אלן במדבר סלה. והנביאים, אליהו ואלישע, מצאנו היותם מיוחדים מקומם אל ההרים מפני התבודדותם. והחכמים החסידים הראשונים ז"ל הלכו בעקבותיהם, כי מצאו להם זה האמצעי היותר מוכן לקנות שלמות הפרישות, למען אשר לא יביאום הבלי חבייהם להביל גם הם כמותם.

ושם אמצע פרק כו – והנה מה שעוזר להשגת המדה הזאת הוא ההתבודדות והפרישה הרבה כדי שבהדר המטרידים תוכל נפשו להתגבר יותר ולהדבק בבורא.

^{כג} **נועם אלימלך** – בהנהגות שבתחילת הספר

^{יד} **וכן מתאר אחד מתלמידיו** בספר "החפץ חיים חייו ופעלו" את הנהגתו בקדוש: 'מעודו היה מתבודד בכל יום לשעות ידועות, לשם התבוננות וחשבון הנפש בזמנים ידועים, היה קם באמצע הלילה ומסתגר לבדו בחשך בעלייתו, ויש אשר היו בוקעים משם קולות בביתו וטענותיו שהיו מוזעים את השומעים, עתים היו שומעים מאחורי הדלת של חדר התבודדותו, איך היה משוחח עם הש"ת בשפת אם פשוטה, כדבר איש אל רעהו, ומנהל אתו שיחות ארוכות, על פי שיטתו על האדם לגלות לפני ה' את כל לבו במילים פשוטות וברורות, בלי כל ערמה והתחכמות, כמו בן השופך לבו לפני אביו. תושבי ראדן מספרים, כי בעודו עלם צעיר, עם ראשית התישבותו במקום, היו מרגישים בו שהוא מתחמק לעיתים קרובות מעיני הבריות. כשהחלו לעקוב אחריו, גילו שהוא יוצא לשדות מחוץ לעיר, ומדבר אל עצמו בעניני יראה ומוסר ותוכחה עצמית.

וכן מעיד תלמיד אחר, שהיו מידי פעם מאזינים לחפץ חיים כשהיה נכנס לחדר ההתבודדות שלו בעליית ביתו או באיזה מקום הרחק משאון העיר, בין עצים ואבנים. והם מספרים, ששמעו אותו יושב ומשוחח עם עצמו, ועם השם יתברך, על המצב האיש של בתורה, בהתמדה, בתפלות ועל עם ישראל. על המצב הרוחני בכלל, על גלות השכינה, ועל מה לא. הוא טען לפני הקב"ה כל מיני סברות לעורר רחמים על עם ישראל, פעמים רבות שוחח בשפת האם שלו, באידיש. וכך זכה לעלות ולהתעלות בצורה כזאת שתורתו השתמרה והתברכה בצורה יחודית, ששפותותיו דוברות בקבר יום יום. (ספר מאיר עיני ישראל).

^{כה} **וכן מתאר** הנהגתו של ה"חזון איש" ז"ע (בספר 'מריצי תורה ומוסר' ח"ד עמוד רעה) שהיה מרבה לשפוך שיעור בתפילות, וכל אימת שהיה נתקל במבוא סתום בלימודו, מיד היה פורש לקרן זוית ושופך צקון לחשו לפני האלקים, בלב נשבר ובדמעות שליש, כי יחון אותו, ויתן בלבבו בינה, להבין ולהשכיל בדברי תורה.

^{כז} עיני שיחות הר"ן סימן ט שהיה רגיל בוה על מטתו תחת הסדין

^{כז} **שיחות מוהר"ן** אות טח – הזהיר מאד כמה פעמים על ענין השיחה בינו לבין קונו שכל אדם ידבר וישיח בינו לבין קונו וייעב עצמו היטב מה הוא עושה בעולם הזה. וירחם על עצמו ויפרש כפי בתחוננים ופיוסים לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך שיזכרו ברחמי המרובים

שנעשה שער הפותח לכל אחד מישראל את כל מ"ט שערי התשובה (תורה עג תנינא)^{כ"ו}. **כמבואר במ"א** – במקום אחר [כ"ט] שריבוי ההתבודדות של דוד המלך מהם יסד את ספר התהילים ראה לעיל תורה קנו/ל^ל ולקמן תורה קא/ל^ל:

עד כאן ביאור חברותא לתורה ק תנינא

חסד לאברהם (אזוליי) – מעין ד' – נהר כח – בענין התבודדות הצדיקים בדרכים ובמדברות: צריך שנדע ענין גירושי הצדיקים כגון ר' שמעון וחבריו שרוב דבריהם היו על הדרכים, ואין ספק שלא היה הדבר במקרה רק על צד הכוונה שכל משאם ומתנם בתורה היה בדרכים. והענין כי אחר שחרב בית המקדש נתגרשה השכינה מהיכל מלכו של עולם ואין לה ייחוד עמו, והיא אולא ומנדה מדוך לדוך ומאתר לאתר כנזכר בתיקונים, ושם אמרו דיו לעבד להיות כרבו, וגזר על בתי הצדיקים שיחרבו, והעוסקים בפשט ההלכות והתלמוד אין להם כח להיותם נודדים עמה ממש, והם נקראים אפרוחים שאינם יכולים לפרוח אחר האם, אמנם הצדיקים שהם מארי קבלה יש להם כח להיותם נודדים מאתר לאתר ומדוך לדוך, לכן בעלי הקבלה רבי שמעון ע"ה וחבריו היו עוסקים בחכמת הקבלה נטרדים ממקום למקום ומגורשים מבתיהם להיותם מרכבה למלכות בסוד גלותה, ועל ידי נדנד וגרוש זה היו זוכים לה והיא היתה שוכנת עליהם. וענין זה לאו דוקא אל הצדיקים שהם בחיים חיותם, אמנם גם אל נשמות הצדיקים שהם למעלה במנוחה כדפי' בתיקונים, שגם נשמתן אולין מדוך לדוך מתרכין בתר הקדוש ברוך הוא ושכינתיה, והנה רב המנוגא סבא מכללם והיה דרכו להתגלם ולהתלבש בסוד לבוש הנפש שהוא נראה לזכי הראות השכלי, בסוד מראות גילוי עינים, והיה נשלח לחברים בשליחות מלמעלה מעלה. ומש"ל:

להתקרב לעבודתו יתברך. וישתדל להמציא לו טענות ובקשות על זה. וענין שיחה זו יהיה בלשון אשכנז שמדברים בו וכבר מבאר זאת בספרים הנדפסים (קכו). אבל יותר מזה הרבה לדבר עמנו הרבה מאד בענין זה כי מי שירגיל עצמו לנהג הנהגה זו בכל יום על כל פנים שעה אחת בודאי יזכה להתקרב אליו יתברך באמת. ואף אם לפעמים הוא רואה שמקים הנהגה זו ימים ושנים ואף על פי כן עדין לא זכה להתקרבות כראוי אף על פי כן יחזק עצמו יותר ויותר כי סוף כל סוף יועיל לו בודאי (קכו). ואמר שדוד המלך עליו השלום יסד מזה ספר תהלים (קכח). ואמר שעקר התבודדות של דוד המלך היה על מטתו, בעת ששכב על מטתו וכסה עצמו בסדין אז היה מדבר ומשיח כל לבו לפני השם יתברך כמו שכתוב (תהלים ו ז): "אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי" וכו' (קכט). אשרי מי שירגיל עצמו לקים הנהגה זו העולה על הכל:

כ"ח תורה עג תנינא –ועל ידי אמירת תהלים, אפלו מי שאין לו שום התעוררות לתשובה, הוא מתעורר לעשות תשובה, וגם זוכה על ידי תהלים להגיע אל השער ואות השיף לו ולפתח השער. נמצא שזוכה על ידי תהלים לעשות תשובה: וזה בחינת (שמואל ב כ"ג): נאם הגבר הוקם על, ודרשו רבותינו, זכרונם לברכה (מועד קטן טז:): "שהקים עלה של תשובה", ונעים זמירות ישראל, כי על ידי בחינת נעים זמירות ישראל, דהיינו ספר תהלים שיסד, על ידי זה הוקם עלה של תשובה, כי על ידי תהלים זוכין לתשובה כפ"ל. וזה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (עבודה זרה ד:): "לא היה דוד ראוי לאותו מעשה, אלא כדי להורות תשובה ליחיד" וכו'. נמצא שעקר הוראת התשובה על ידי דוד המלך, ועקר התשובה של דוד המלך הוא ספר תהלים, שאמרו בהתעוררות גדול מאוד וברוח הקדש, עד שכל אחד ואחד פפי מה שהוא יכול למצא את עצמו בתוך ספר תהלים, ולזכות לתשובה על ידי אמירת תהלים כפ"ל:

^{כ"ח} לעיל תורה קנו ולקמן תורה קא תנינא ועיין שיחות הר"ן סימן סח

ל תורה קנו – לב טהור ברא לי וכו' (תהלים נ"א"ב): כי מה שמדברים בינו לבין קונו, הוא בחינת רוח הקדש. וידד המלך, עליו השלום, שהיה מעלתו גדולה מאוד, יסד מזה ספר תהלים.

לא תורה קא תנינא – וכן אמירת תהלים וכיוצא צריך לראות, שימצא את עצמו בתוך כל מזמורי תהלים ובתוך כל התחנונות ובקשות וסליחות וכיוצא. ובכל פשיטות בלי חכמות יכולין למצא את עצמו בתוך כל התחנונות ובקשות, ובפרט בתהלים, שנאמר בשביל כלל ישראל, בשביל כל אחד ואחד בפרט. וכל אדם, כל מלחמות היצר שיש עליו וכל מה שנעשה עמו, הכל מבאר ומפרש בתהלים, כי עקרו נאמר על מלחמות היצר וחילותיו, שהם עקר האויבים והשונאים של האדם, שרוצים למנוע מדרך החיים ולהורידו לשאול תחתיות, חס ושלום, אם לא ישמר עצמו מהם. ורק על ענין מלחמה זאת נתיסד כל ספר תהלים. כי עקר כלל ושרש ויסוד של כל העצות להתקרב להשם יתברך, הוא רק אמירת תהלים ושארי תחנונות ובקשות והתבודדות לפרש שיחתו בינו לבין קונו, לבקש מלפניו שיקרבהו לעבודתו יתברך.